

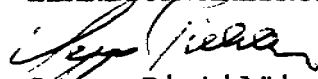
Työeläkelaitoksille

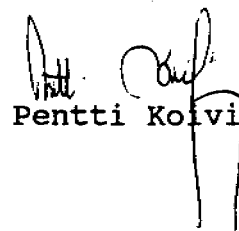
SUOMEN JA AMERIKAN YHDYSVALTAIN VÄLINEN SOSIAALITURVASOPIMUS

Suomen ja Amerikan yhdysvaltain välinen sosiaaliturvasopimus tulee voimaan 1.11.1992. Sopimusteksti on lähetetty yleiskirjeen A 37/91 liitteenä. Sopimuksen toimeenpanosta on tehty erillinen sopimus.

Tässä yleiskirjeessä kuvataan sosiaaliturvasopimuksen sisältöä ja sopimuksen käytäntöön soveltamista työeläkkeiden osalta. Liitteessä 1 selostetaan Yhdysvaltain eläketurvan pääpiirteitä.

ELÄKETURVAKESKUS

Seppo Pietiläinen

Pentti Koivisto

1 YLEISTÄ	1
1.1 Sopimuksen piiriin kuuluva lainsäädäntö	1
1.2 Henkilöt, joihin sopimusta sovelletaan	2
2 ELÄKETURVA USA:SSA LIITTEENÄ (LIITE 1)	
3 SOSIAALITURVASOPIMUKSEN TÄRKEIMMÄT PERIAATTEET	2
3.1 Eläkkeen maksaminen ulkomaille	2
3.2 Vakuutuskausien yhteenlaskeminen eläkeoikeutta varten	3
3.3 Sovellettava lainsäädäntö	3
3.4 Poikkeukset työskentelymaan lainsäädännön soveltamisesta	3
3.4.1 Lähetetty työntekijä ja tilapäinen yrit- täjätoiminta toisessa sopimusmaassa	3
3.4.2 Muut poikkeukset työskentelymaassa vakuut- tamisesta	5
4 OIKEUS ELÄKKEeseen JA ELÄKKEEN MÄÄRÄYTYMINEN	6
4.1 USA:n eläkkeen määräytyminen	6
4.2 Suomen työeläkkeen määräytyminen	7
5 ELÄKKEEN HAKEMINEN JA SOPIMUSMAIDEN VÄLINEN TIETOJENVAIHTO	7
5.1 USA:n eläkkeen hakeminen Suomessa	8
5.2 Suomen eläkkeen hakeminen USA:ssa	8
5.3 Tiedot eläkepäätöksestä sekä eläkkeensaajaa ja hänen olosuhteitaan koskevista muutoksista	9
5.4 Valituksen vireilletulo	9
5.5 Tilastot	9
6 SOPIMUKSEN SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET	9
7 YHDYSELIMIEN TEHTÄVIÄ HOITAVAT	10

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

SUOMEN JA AMERIKAN YHDYSVALTAIN VÄLINEN SOSIAALITURVASOPIMUS

1
YLEISTÄ

Sopimukseen Amerikan yhdysvaltain (tässä yleiskirjeessä USA) kanssa sisältyy pääasiassa vain eläkevaakuutus. Tämä johtuu siitä, että vain eläketurvasta on säännelty liittovaltion lainsäädännössä, ja muu sosiaaliturva USA:ssa kuuluu osavaltioiden lainsäädäntövaltaan.

Suomi soveltaa sopimusta myös sairaus- ja äitiysturvaan ja lapsilisiin niissä tapauksissa, jolloin henkilö työskentelee USA:ssa tilapäisesti lähetettynä työntekijänä tai muutoin siten, että hän ja hänen perheenjäsenensä kuuluvat sopimusmääräysten mukaan Suomen sosiaaliturvan piiriin.

Sopimuksella vältetään kaksinkertaisten vakuutusmaksujen suorittamiselta saman työn perusteella. Tämä tarkoittaa sitä, että sopimussäännösten mukaan työssä oleva vakuutetaan kulloinkin vain jommankumman maan eläkelainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Kun määrätään oikeutta etuuksiin sopimuksen perusteella, otetaan tarvittaessa huomioon toisen sopimusmaan lainsäädännön mukaiset vakuutuskaudet. Myös eläketapahtuma ennen 1.11.1992 voi oikeuttaa etuuksiin sopimuksen voimaantulosta lukien.

Sopimuksen nojalla eläkkeet maksetaan ulkomaille niihin oikeutetuille samoin edellytyksin kuin maan omille kansalaisille. Suomen ja USA:n välillä on voimassa vuodelta 1968 noottienvaihdolla tehty sopimus, jolla turvataan työeläkelakien mukaisten vanhuus- ja perhe-eläkkeiden maksaminen Suomen ja USA:n kansalaisille. Uusi sosiaaliturvasopimus ei korvaa mainittua sopimusta, vaan täydentää sitä.

USA:n sopimuksen soveltamisesta ja toimeenpanosta vastaavat yhdyseliminä Suomessa Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos. USA:ssa vastaavia tehtäviä hoitaa Sosiaalivakuutushallinto eli Social Security Administration (osoite yleiskirjeen sivulla 10).

1.1
Sopimuksen piiriin kuuluva lainsäädäntö

Sopimuksen 2 artiklassa luetellaan lainsäädännön alat, joihin sopimusta sovelletaan.

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

Näitä ovat USA:ssa

- liittovaltion vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkejärjestelmää koskeva lainsäädäntö: sosiaaliturvalain II osasto ja siihen liittyvät asetukset lukuunottamatta osaston 226, 226 A ja 228 §§ ja niihin liittyviä asetuksia sekä vuoden 1986 verotuslain 2 ja 21 luku ja näihin lukuihin liittyvät asetukset

Suomessa

- vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkevaikutusta koskevat lait ja asetukset: työ-eläkejärjestelmä, mukaan lukien yrittäjien eläkejärjestelmät, valtion, kirkon ja kuntien eläkejärjestelmät sekä merimiesten eläkejärjestelmä sekä kansaneläke- ja yleinen perhe-eläkejärjestelmä
- työnantajan sosiaaliturvamaksua koskeva laki
- 4 artiklan 3 - 11 kappaleiden osalta sairaus- ja vanhempainvakuutus ja lapsilisät

1.2

Henkilöt, joihin sopimusta sovelletaan

Sopimusta sovelletaan sen 3 artiklan mukaan kaikkiin henkilöihin, jotka ovat tai ovat olleet jomman kumman sopimusmaan lainsäädännön alaisia sekä sopimusvaltion lainsäädännössä tarkoitettuihin tällaisten henkilöiden perheenjäseniin ja edunsaajiin. (Sopimuksen 3 artiklan 1 kappale)

Sopimusmaat rinnastavat lainsäädäntöään soveltaessaan omiin kansalaisiinsa toisen sopimusmaan kansalaiset, pakolaiset ja valtiottomat henkilöt.

2

ELÄKETURVA USA:SSA

LIITTEESSÄ 1 on kuvattu USA:n eläketurvan pääpiirteet.

3

SOSIAALITURVASOPIMUKSEN TÄRKEIMMÄT PERIAATTEET

3.1

Eläkkeen maksaminen ulkomaille

Sopimuksen perusteella eläkkeet, joihin on syntynyt oikeus sopimuspuolten alueella, on maksettava rajoituksetta toisen sopimuspuolen alueelle.

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

3.2

Vakuutuskausien yhteenlaskeminen eläkeoikeutta varten

Saadakseen oikeuden USA:n eläkkeeseen, henkilöllä on oltava USA:n lainsäädännön mukaisia vakuutuskausia tietty vähimmäismäärä, ja hänen on täytettävä eläkeitä varten vaadittavat odotusajat. Suomen työeläkejärjestelmän piiriin kuulumisen rinnastetaan odotusaikoja varten.

Vastaavasti Suomen lainsäädännön mukaisia tulevan ajan edellytyksiä varten otetaan USA:n lainsäädännön mukaiset vakuutuskaudet huomioon.

Odotusajoista ja kausien hyväksi lukemisesta tarkemmin yleiskirjeen sivulla 6 ja liitteessä 1.

3.3

Sovellettava lainsäädäntö

Pääperiaate on, että sopimusmaissa työskenteleeviin sovelletaan työskentelymaan lainsäädäntöä. Yrittäjät kuuluvat asuinmaansa lainsäädännön piiriin, vaikka työskentelisivät molempien sopimuspuolten alueella.

3.4

Poikkeukset työskentelymaan lainsäädännön soveltamisesta

3.4.1

Lähetetty työntekijä ja tilapäinen yrittäjätoiminta toisessa sopimusmaassa

Työntekijä voi pysyä lähtömaan sosiaaliturvan piirissä, kun työnantaja lähettää hänet sopimusvaltioon enintään viideksi vuodeksi. Sopimuksen voimaantullessa lähetetyn työntekijän viiden vuoden määräaika lasketaan sopimuksen voimaantulosta.

Myös tytäryhtiöön tai muuhun työnantajaan sidoksissa olevaan yhtiöön (sitä kuin se on määritelty ao. maan lainsäädännössä) lähetetyt voivat pysyä lähtömaan sosiaaliturvan piirissä mainitun määräajan. Sopimuksen tarkoittamasta lähetetystä työntekijästä on kysymys myös tilanteissa, joissa henkilö on ensiksi lähetetty sopimusvaltiosta kolmanteen valtioon ja sieltä edelleen toiseen sopimusvaltioon. (Sopimuksen 4 artiklan 3 ja 4 kappaleet)

Jos työskentely jatkuu kauemmin kuin viisi vuotta, mutta on edelleen tilapäistä, Eläketurvakeskus voi pidentää aikarajaa hakemuksesta.

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

Yrittäjä, joka siirtää toimintaansa tilapäisesti toiseen sopimusmaahan, pysyy asuinmaansa sosiaaliturvan piirissä. (Sopimuksen 4 artiklan 5 kappale) Yrittäjätoimintaa koskevia määräyksiä sovelletaan silloin, kun samaa toimintaa pidetään yrittäjätoimintana asuinmaassa ja työsuhteisena toisen valtion lainsäädännön mukaan. (Sopimuksen 4 artiklan 8 kappale)

Todistus sovellettavasta lainsäädännöstä työntekijälle/yrittäjälle

Todistus SF/USA 1 A

Tilapäinen työskentely USA:ssa suomalaisen työnantajan lähettämänä tai yrittäjänä

Jos suomalaisen työnantajan lähettämä työntekijä työskentelee tilapäisesti ja enintään viisi vuotta USA:ssa, työnantaja tai työntekijä saa hakemuksesta Eläketurvakeskuksesta lähetetyn työntekijän todistuksen SF/USA 1 A. Todistuksen voi saada myös Suomessa asuva yrittäjä, joka toimii yrittäjänä tilapäisesti USA:ssa. Todistuksella työntekijä/yrittäjä vapautuu USA:n vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkettä sekä sairaanhoitoa koskevasta lainsäädännöstä.

Todistus SF/USA 1 B

Joissakin tapauksissa USA:n kansalainen voi tarvita todistuksen SF/USA 1 B, esim. jos hän työskentelee Suomessa ja kuuluu tämän työskentelyn aikana Suomen sosiaaliturvan piiriin. (Todistus työskentelymaan lainsäädännön piiriin kuulumisesta, sopimuksen 4 artiklan 1 kappale).

Mainittuja todistuksia voi Suomessa hakea paitsi Eläketurvakeskuksesta (ulkomaisten eläkeasiain jaosto) myös Tapaturmavakuutuslaitosten Liiton tai Kansaneläkelaitoksen kautta. Todistusta suositellaan haettavaksi hyvissä ajoin ennen lähtöä.

Suomesta USA:an lähetetty ei yleensä tarvitse todistusta, jos hän lähtee esim. korkeintaan kuukauden kestäväälle työ- tai opintomatkalle.

Eläketurvakeskus toimittaa todistuksista yhden kappaleen myös yhdyselimelle USA:aan.

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

Todistus USA/SF 1

Työskentely Suomessa USA:laisen työnantajan lähettämänä tai yrittäjänä

USA:sta Suomeen tilapäisesti työhön lähetetyllä työntekijällä tai tilapäisesti Suomeen yrittäjätoimintaa harjoittamaan tullee USA:ssa asuvalla yrittäjällä pitää olla todistus USA/SF 1.

Todistuksella osoitetaan henkilön kuuluminen USA:n lainsäädännön piiriin lomakkeeseen merkityn sopimusmääräyksen mukaisesti. Todistuksella työntekijä ja yrittäjä vapautuvat Suomen vanhuuseläkettä, työkyvyttömyyseläkettä, perhe-eläkettä, sairaus- ja äitiysvakuutusta ja lapsilisää koskevasta lainsäädännöstä. Työntekijän lähettänyt työnantaja puolestaan vapautuu työnantajan sosiaaliturvamaksulta ja työeläkemaksulta.

USA:ssa todistuksen USA/SF 1 antaa Terveys- ja sosiaaliturvaministeriön Sosiaalivakuutushallinto (Social Security Administration, Division of International Program Policy and Agreements). Se toimittaa yhden kappaleen antamastaan todistuksesta myös Eläketurvakeskukselle. Eläketurvakeskus säilyttää tiedon siitä, että työntekijä/yrittäjä ovat todistuksessa mainittuna aikana kuuluneet USA:n lainsäädännön piiriin. Näin vältetään mm. valvontatoimenpiteiltä.

3.4.2

Muut poikkeukset työskentelymaassa vakuuttamisesta

Valtion palveluksessa toisessa sopimusvaltiossa työskentelevät kuuluvat työnantajavaltion lainsäädännön piiriin, mikäli he ovat sen kansalaisia. Aluksen päällystön tai miehistön jäsenenä työskentelevät kuuluvat Suomen lainsäädännön piiriin, jos alus kulkee Suomen lipun alla.

Asianomaisten viranomaisten (Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö) poikkeuspäätöksellä voidaan tiettyjen yksittäisten henkilöiden tai henkilöryhmien kohdalla poiketa sopimuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskevista määräyksistä. Poikkeusta koskevan hakemuksen saatuaan viranomaiset ratkaisevat asian keskenään kirjeitse.

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

4

OIKEUS ELÄKKEESEEN JA ELÄKKEEN MÄÄRÄYTYMINEN

4.1

USA:n eläkkeen määräytyminen

Sopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen mukaan eläkeoikeuden saadakseen vakuutetulla tulee olla vähintään kuusi USA:ssa täytettyä "vakuutusvuosineljänneistä", joita ei voi korvata Suomen vakuutuskausilla. Vakuutusvuosineljännes on kausi, jolloin henkilö on ansainnut vähintään 570 USD (vuonna 1992). Vuodessa on korkeintaan neljä vakuutusvuosineljänneistä.

Esim.

Jos henkilö työskentelee USA:ssa kuuluen sikäläiseen eläkejärjestelmään kuusi kuukautta vuonna 1991, esim. huhtikuusta syyskuuhun, hän ei voi saada oikeutta USA:n eläkkeeseen. Hänellä voi näin ollen olla vain neljä vakuutusvuosineljänneistä.

Toisaalta eläkeoikeus voi syntyä, jos hän työskentelee USA:ssa kuusi kuukautta, esim. lokakuusta 1991 maaliskuuhun 1992, ja hänen ansionsa ovat vähintään 2 160 USD vuonna 1991 (4 x 540) ja vähintään 2 280 USD vuonna 1992 (4 x 570). Hänellä on näin yhteensä kahdeksan vakuutusvuosineljänneistä (4 vuonna 1991 ja 4 vuonna 1992).

Yllä mainittu USA:n vakuutusvuosineljännes -edellytys mukaanlukien henkilöllä on oltava vanhuuseläkeoikeutta varten vähintään 40 vakuutusvuosineljänneistä. Sopimuksen 5 artiklan 2 kappaleen perusteella tätä edellytystä varten USA voi ottaa huomioon myös Suomen työeläkelakien piiriin kuuluvat vakuutuskaudet. Ne muutetaan vakuutusvuosineljänneksiksi siten, että kolmen kuukauden kausi työeläkelakien piirissä on yksi vakuutusvuosineljännes. USA:n ja Suomen kaudet eivät saa olla päällekkäisiä.

Suomen ja USA:n välisen sosiaaliturvasopimuksen nojalla Suomen vakuutuskaudet hyväksytään kaikkia muitakin eläkeoikeuden syntymiseksi vaadittavia karensseja varten. Ks. työkyvyttömyys ja perhe-eläkkeiden saamisedellytyksistä yleiskirjeen kohdasta 2.

Jos henkilölle syntyy oikeus USA:n eläkkeeseen pelkästään USA:ssa työskentelyn perusteella, eläke määräytyy ja lasketaan USA:n kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Jos USA:n eläkeoikeutta varten tarvitaan Suomen vakuutuskausia, USA laskee eläkkeen USA:n lainsäädännön alaisuudessa täyttyneiden vakuutuskausien ja sellaisen teoreettisen kauden suhteessa, jonka aikana henkilö olisi voinut kuulua USA:n vakuutukseen

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

(35 vuotta työntekijöillä, jotka ovat täyttäneet 62 vuotta vuonna 1991 tai myöhemmin).

4.2

Suomen työeläkkeen määräytyminen

Pääsääntöisesti työeläkkeen määräytymisessä noudatetaan myös sopimuksen voimassaollessa Suomen lainsäädäntöä.

Sopimuksessa on kuitenkin joitakin työeläkelainsäädännöstä poikkeavia määräyksiä, joita selvitetään seuraavassa.

USA:ssa täytettyjä vakuutuskausia otetaan tarpeen mukaan huomioon, jotta oikeus tulevan ajan osuuteen (aika eläketapahtuman sattumisesta vanhuuseläkeikään) otettaisiin Suomen työeläkkeessä huomioon. Viiden vuoden asumisaikaedellytystä varten otetaan USA:n vakuutuskausia huomioon, mikäli ne eivät ole päällekkäisiä Suomen asumiskausien kanssa. Lisäksi tulevan ajan osuuden saamiseksi edellytetään, että eläketapahtuma USA:ssa sattuu henkilön työskentelyn aikana tai korkeintaan 360 päivän sisällä työskentelyn päättymisestä.

Jos USA:n vakuutuskausia tarvitaan tulevan ajan oikeutta varten, eläke lasketaan seuraavasti:

Todellisiin Suomen vakuutuskausiin perustuva eläke lasketaan Suomen työeläkelainsäädännön perusteella. Tulevaan aikaan perustuva osa eläkkeestä lasketaan suhteuttamalla todelliset Suomen työeläkejärjestelmän mukaiset vakuutuskaudet 480 kuukauteen.

5

ELÄKKEEN HAKEMINEN JA SOPIMUSMAIDEN VÄLINEN TIETOJENVAIHTO

Sosiaaliturvasopimuksen perusteella sopimusmaiden viranomaiset ja vakuutuslaitokset ovat velvollisia antamaan toisilleen apua. Maiden välistä yhteydenpitoa varten on nimetty yhdyselimet, joiden nimet ja osoitteet ovat kohdassa 7 sivulla 10.

Sosiaaliturvasopimukseen liittyvää kirjeenvaihtoa voidaan käydä sopimusvaltioiden virallisilla kielillä, siis suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi.

Eläkkeitä haetaan sekä Suomesta että USA:sta maan omilla hakemuslomakkeilla. Seuraavassa kuvataan hakemismenettelyn pääpiirteet.

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

5.1

USA:n eläkkeen hakeminen Suomessa

Kun suomalaisesta työeläkehakemuksesta ilmenee, että hakija on työskennellyt USA:ssa, eläkelaitoksen tulee toimittaa jäljennös hakemuksesta, lääkärinlausunnoista ja mahdollisista USA:n työskentelyyn ja vakuuttamiseen liittyvistä asiakirjoista Eläketurvakeskuksen ulkomaisten asiain jaostoon.

USA:n eläkkeen hakeminen käynnistyy siten, että Eläketurvakeskus toimittaa henkilölle täytettäväksi lomakkeen SF/USA 4 "Ilmoitus Yhdysvaltain etuuksien hakemisesta ja valtuutus tietojen antamiseen". Saatuaan lomakkeen täytettynä, Eläketurvakeskus lähettää sen yhteydenpitolomakkeen SF/USA 2 liitteinä USA:n yhdyselimelle. Yhteydenpitolomakkeella ilmoitetaan hakemuksen jättöpäivä ja vahvistetaan henkilötietoja. Ennenkuin lomakkeet lähetetään edelleen, mukaan liitetään ote hakijan Suomen työeläkelakien mukaisista vakuutuskausista ja mahdolliset muut liitteet. USA:n yhdyselin on jatkossa suoraan yhteydessä hakijaan ja toimittaa varsinaiset hakemuslomakkeet ko. henkilölle.

Yhteydenpitolomake SF/USA 2 soveltuu myös sellaiseen yhdyselinten väliseen tietojenvaihtoon ja kirjeenvaihtoon.

5.2

Suomen eläkkeen hakeminen USA:ssa

USA:n yhdyselin ei varastoi Suomen eläkehakemuslomakkeita, vaan toimii yleensä seuraavasti:

USA:n yhdyselin ilmoittaa Suomeen yhteydenpitolomakkeella USA/SF 2 tiedon siitä, että USA:ssa asuva hakija on työskennellyt/asunut Suomessa ja haluaa hakea Suomen eläkkeitä. Samalla se ilmoittaa Suomeen USA:n hakemuksen jättöpäivän ja vahvistaa lomakkeessa olevia tietoja. Tulevan ajan oikeuden selvittämiseksi Suomi tarvitsee USA:sta tiedon siitä, onko henkilön USA:n vakuutuksen piiriin kuulumisesta kulunut 360 päivää. Tieto selviää USA:n vakuutuskausitulosteeesta.

Saatuaan yllä mainitun ilmoituksen USA:sta, Eläketurvakeskus lähettää hakijalle kaksikielisen (suomi/englanti) eläkehakemuslomakkeen SF/USA 3 C täytettäväksi ja Suomeen palautettavaksi. Eläketurvakeskus on toimittanut näitä Suomen työeläkehakemuslomakkeita kuitenkin jonkin verran yhdyselimelleen USA:an siltä varalta, että hakija pyytää suoraan mainittuja lomakkeita.

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

Sopimuksessa on yksipuolinen Suomea koskeva määräys hakemuksen vireilletulosta. Suomen eläkehakemus tulee vireille samanaikaisesti USA:n hakemuksen kanssa, jos hakija jättää kuuden kuukauden kuluessa USA:n hakemuksen jättämisestä Suomen eläkehakemuksen.

5.3

Tiedot eläkepäätöksestä sekä eläkkeensaajaa ja hänen olosuhteitaan koskevista muutoksista

Eläkelaitos toimittaa päätöksen suoraan hakijalle. Suomen työeläkepäätöksessä on kehotettava etuudensaajaa ilmoittamaan olosuhteissaan tapahtuneista muutoksista, sillä muutostiedot USA:sta eivät välity automaattisesti.

Eläketapahtumailmoitukset annetaan normaalisti. Eläketapahtumakorttia täytettäessä on kuitenkin huomioitava kansalaisuustunnus. Jos eläkkeensaaja tai hakija on USA:n kansalainen, merkitään eläketapahtumakortin ruutuun 53 kansalaisuustunnukseksi valtiokoodiluettelon mukaisesti 220. Ruutuun 54 merkitään saajan asuinmaa valtiokoodiluettelon mukaan.

5.4

Valituksen vireilletulo

Valitus katsotaan tehdyksi ajoissa myös silloin, kun se on jätetty valitusaikana sellaiselle toisen sopimusmaan viranomaiselle tai vakuutuslaitokselle, jolle voidaan jättää sen oman lainsäädännön mukaiset valitukset.

5.5

Tilastot

Toimeenpanosopimuksen 6 artikla edellyttää, että sopimusvaltioiden yhdyselinten on toimitettava maksetuista eläkkeistä tilastotiedot toisilleen. On sovittu, että tilastotietoja vaihdetaan vuosittain huhtikuun tienoissa.

6

SOPIMUKSEN SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET

Jo ennen sopimuksen voimaantuloa täyttyneet vakuutuskaudet voidaan ottaa huomioon eläkeoikeuden syntymiseksi, mikäli ne ajallisesti luettaisiin hyväksi ao. valtion lainsäädännön mukaan. Eläkkeen maksaminen sopimuksen perusteella alkaa kuitenkin aikaisintaan sopimuksen voimaantulosta lukien.

Sopimuksen soveltaminen ei saa johtaa ennen sen voimaantuloa myönnetyn etuuden pienenemiseen.

LA/Anna-Riitta Laakso

29.10.1992

7

YHDYSELIMIEN TEHTÄVIÄ HOITAVAT

1

Suomessa

Eläkevakuutus

Eläketurvakeskus
Ulkomaisten eläkeasiain jaosto
PL 11
00521 HELSINKI

Kansaneläkelaitos
Helsingin paikallistoimisto
Ulkomaalaisjaos
PL 82
00601 HELSINKI

2

USA:ssa

Social Security Administration

Eläkehakemusasiat

Social Security Administration
Office of International Operations
Totalization
P.O. Box 17049
Baltimore, MD 21235

sekä paikalliset sosiaaliturvatoimistot: U.S. Social
Security office

Sovellettavaa lainsäädäntöä koskevat asiat/todistukset
ja sopimuksen tulkintakysymykset

Social Security Administration
Division of International Program Policy and Agree-
ments
P.O. Box 17741
Baltimore, MD 21235
USA

ELÄKETURVA USA:SSA**1. Eläkejärjestelmät**

USA:ssa lähes kaikki yksityisen sektorin palkansaa-jat ja yrittäjät kuuluvat pakolliseen yleiseen elä-kejärjestelmään (OASDI), joka perustettiin vuonna 1935. Järjestelmään kuuluvat myös ne julkisen sekto-rin työntekijät, jotka eivät kuulu korvaaviin jär-jestelmiin.

OASDI-järjestelmään kuuluvat myös ulkomailla yhdys-valtalaisen työnantajan tai tämän ulkomaisen tytär-yhtiön palveluksessa työskentelevät Yhdysvaltain kansalaiset (tytäryhtiö voi halutessaan pitää vakuu-tuksessa) ja ne ulkomaalaiset, joilla on Yhdysval-loissa kotipaikka, samoin ulkomailla työskentelevät yrittäjät, joilla on kotipaikka Yhdysvalloissa.

Rautatieläisillä ja useilla liittovaltion, osavalti-oiden ja kuntien palveluksessa olevilla on omat eläkejärjestelmänsä, jotka joko korvaavat tai täy-dentävät yleistä eläkejärjestelmää. Tavallisempaa on, että työntekijät kuuluvat myös yleiseen eläke-järjestelmään ja saavat erityisjärjestelmästä lisä-turvaa.

Hieman yli puolet yksityisen sektorin työntekijöistä kuuluu yleisen eläkejärjestelmän lisäksi työnantaja-kohtaisiin tai työmarkkinasopimukseen perustuviin lisäeläkejärjestelmiin.

2. Yleinen eläkejärjestelmä

Yleisestä eläkejärjestelmästä myönnetään vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä sekä hautausavus-tuksia.

2.1. Vakuutusmaksut

Eläkevakuutusmaksuna peritään sekä työnantajalta että työntekijältä 6,20% palkasta, yhteensä 12,4 %. Yrittäjän vakuutusmaksu on 12,4% ansioista.

Vakuutusmaksua ei peritä siitä osasta tuloa, joka ylittää 55 500 USD vuodessa (v. 1992). Vakuutusmak-sukattoa tarkistetaan vuosittain keskiansioiden kehitystä seuraavan indeksin mukaisesti.

Vakuutusmaksut ovat verovähennyskelpoisia työnanta-jan verotuksessa, eikä niitä lueta työntekijän vero-

tettavaksi tuloksi. Työntekijä ei voi vähentää maksuja verotuksessa.

2.2. Vanhuuseläke

Oikeus eläkkeeseen

Oikeus vanhuuseläkkeeseen on henkilöllä, joka on maksanut vakuutusmaksuja vähintään 40 maksukaudelta. Vuonna 1992 yksi maksukausi kertyy 570 USD:n tuloilta. Yhdeltä kalenterivuodelta voi kartuttaa enintään neljä maksukautta, joten työvuosia täytyy olla vähintään 10. Ennen vuotta 1991 62 vuotta täyttäneitä koskevat eri määräykset.

Eläkeikä

Normaali vanhuuseläkeikä on nykyisin 65 vuotta, mutta se nousee asteittain 67 vuoteen siten, että ikäluokissa 1938 -1942 eläkeikä nousee 2kk/ikäluokka, vuosina 1943-1954 syntyneiden eläkeikä on 66 vuotta, ikäluokissa 1955-1959 eläkeikä nousee jälleen 2 kk/ikäluokka ja on vuonna 1960 ja sen jälkeen syntyneillä 67 vuotta.

Eläke voidaan ottaa varhennettuna 62 vuoden iästä, mutta sen määrä vähenee 6,66% jokaista varhennettua vuotta kohden. Kun eläkeikää nostetaan asteittain, on edelleen mahdollisuus ottaa eläke 62 vuotiaana, mutta eläke vähenee aikaisempaa enemmän.

Eläkettä voidaan myös lykätä 70 vuoden ikään, jolloin siihen maksetaan lykkäyskorotus. Tällä hetkellä korotus on 3% vuodessa.

Eläkkeen määrä

Eläkkeenä maksetaan määrätty prosenttiosuus koko työssäoloajan keskiansioiden mukaan lasketusta kuukausiansiosta. Jos työtulot koko työhistorian ajan ovat vastanneet väestön keskiansiota, eläke on noin 41% työhistorian keskiansioista. Kun työtulot ovat olleet koko ajan eläkkeen perusteena olevan tulon ylärajan suuruiset, on eläke noin 27%.

Eläke lasketaan seuraavasti:

1. Lasketaan vuodet alkaen vuodesta 1951 (tai siitä kun henkilö on täyttänyt 22 vuotta, jos myöhemmin) siihen vuoteen, jota ennen henkilö täyttää 62 vuotta (tämä vuosi mukaanlukien). Näin saaduista vuosista vähennetään viisi vuotta, jolloin saadaan ns. laskentavuosien lukumäärä.

2. Selvitetään tulot kaikilta vuosilta vuodesta 1951 (tai siitä kun henkilö on täyttänyt 22 vuotta, jos myöhemmin) eläkkeen myöntämistä edeltävään vuoteen asti.

3. Jokaisen vuoden tulot tarkistetaan indeksillä kahta viimeistä vuotta lukuunottamatta. Indeksinä

käytetään lukua, joka saadaan kun kaikkien työntekijöiden keskiansio kaksi vuotta ennen eläketapahtumaa jaetaan indeksoitavan vuoden kaikkien työntekijöiden keskiansiolla.

4. Tarkasteltavista vuosista voidaan poistaa niin monta huonotuloisinta, että jäljelle jää laskenta-vuosien lukumäärää vastaava määrä vuosia. Näistä lasketaan vuotuinen keskiarvo, joka jaetaan kahdelatoista ja saadaan henkilön keskimääräiset indeksillä tarkistettut kuukausiansiot (AIME, Average Indexed Monthly Earnings).

5. Eläkkeen perusmäärä eli PIA (Primary Insurance Amount), joka indeksillä tarkistettuna vastaa kuukausieläkkeen määrää saadaan seuraavasti:

90% keskimääräisistä kuukausiansioista (AIME) 387 USD:iin asti + 32% AIME:sta 1946 USD:iin asti + 15% AIME:sta 2333 USD:iin. (Raja-arvoja tarkistetaan vuosittain keskiansioindeksillä)

6. Eläkkeen perusmäärää, PIA:ta tarkistetaan elinkustannusindeksillä niiden vuosien osalta, joita ei tarkistettu indeksillä eläkkeen perusteena olevia tuloja määrättäessä eli vuodelta, jona henkilö täytti 62 vuotta ja sen jälkeisiltä vuosilta. 65 vuoden iässä maksettava eläke on PIA elinkustannusindeksillä tarkistettuna.

Vakuutusmaksukaton ylittävät tulot eivät kartuta eläkettä, joten vuonna 1992 vanhuuseläkkeelle jäävän suurin mahdollinen eläke on 1088 USD (n. 4754 FIM) /kk.

Alle 70 vuotiaan eläkkeensaajan muut kuin eläketulot pienentävät eläkettä, jos ne ovat yli 10 200 USD vuodessa (1992). Eläke pienenee yhden dollarin jokaista kolmea dollaria kohden, jolla tulot ylittävät tulorajan. Alle 65 vuotiaalle tulorajat ovat tiukemmat.

Puolison eläke

Puolisolle, jolla ei ole oikeutta omaan vanhuuseläkkeeseen, maksetaan normaalissa eläkeiässä puolison eläke, joka on 50% työntekijän eläkkeen perusmäärästä. Eläke voidaan myöntää varhennettuna 62 vuoden ikäiselle, tällöin eläkkeen määrä kuitenkin pienenee pysyvästi.

Lyhentämätön eläke voidaan maksaa eläkkeellä olevan työntekijän puolisolle iästä riippumatta, jos hän hoitaa alle 16 vuotiasta tai vammaista lasta.

Myös eronneelle puolisolle voidaan maksaa puolison eläkettä, jos avioliitto kesti vähintään 10 vuotta.

Lapselle maksettava eläke

Eläkkeellä olevan työntekijän alle 18 vuotiaalle (alle 19 vuotiaalle, jos koululainen) tai vammaiselle lapselle maksetaan lapsen eläke, joka on 50% eläkkeensaajan eläkkeen perusmäärästä.

Yhden työntekijän vakuutuksen perusteella maksettavilla etuuksilla on katto. Oma eläke, puolison eläke ja lapsen eläke voivat yhdessä olla enintään 150 - 180% työntekijän eläkkeen perusmäärästä.

2.3. Työkyvyttömyyseläke

Oikeus eläkkeeseen

Työkyvyttömyyseläkkeeseen on oikeus henkilöllä, joka on "täysin vakuutettu" (fully insured) eli jolla on yhtä paljon vakuutusmaksukausia kuin on vuosia 21 vuoden täyttämisestä työkyvyttömäksi tulemiseen. Lisäksi maksukausia tulee olla 20 työkyvyttömyyden alkamisen ja sitä välittömästi edeltävien 40 vakuutusvuosineljänneksen aikana (eli vähintään 5 vuotta viimeisten 10 vuoden aikana).

Alle 31 vuotiaana työkyvyttömäksi tulevalta edellytetään, että hänellä on vakuutusmaksukausia puolelta siitä ajasta, joka on kulunut 21 vuoden täyttämisestä työkyvyttömyyden alkamiseen, kuitenkin vähintään kuusi maksukautta.

Työkyvyttömäksi katsotaan henkilö, joka ei lääketieteellisin perustein kykene mihinkään riittävän toimeentulon antavaan työhön. Riittäväksi toimeentuloksi on nykyisin katsottu yli 500 USD:n kuukausitulot.

Eläkettä aletaan maksaa vasta, kun työkyvyttömyys on jatkunut viisi kuukautta.

Eläkkeen määrä

Eläkkeen määräytymisperusteet ovat samat kuin vanhuuseläkkeessä (ks. kohta 2.2). Laskentavuosia määrättäessä ja ansaintavuosia tarkasteltaessa otetaan huomioon vuodet 22 vuoden täyttämisestä työkyvyttömyyden alkamiseen. Laskentavuosia määrättäessä voidaan vähentää viisi vuotta, jos henkilö on 47 vuotta täyttänyt, tätä nuoremmilla vähennysvuosien määrä vähenee iän myötä niin, että alle 27 vuotiaalta vuosia ei voida vähentää lainkaan.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevan työntekijän puolisolle ja lapselle voidaan maksaa puolison eläkettä ja lapsen eläkettä samoin kuin vanhuuseläkkeen yhteydessä (ks. kohta 2.2).

2.4. Perhe-eläke

Oikeus eläkkeeseen

Jotta perheenjäsenillä olisi oikeus perhe-eläkkeeseen, tulee edunjäntäjällä olla iästä riippuen vähintään kuuden ja enintään neljäkymmenen maksukauden pituinen vakuutusaika. Erityistapauksissa voidaan ikä- ja maksukausiedellytyksestä poiketa ja maksaa etuus, jos edunjäntäjä on ollut vakuutettuna puolitoista vuotta kuolemaansa edeltäneiden kolmen vuoden aikana.

Eläkettä voidaan maksaa:

- mies- tai naisleskelle tämän iästä riippumatta, jos hänellä on huollettavanaan edunjäntäjän alle 16 vuotias tai vammaisen lapsi
- 60 vuotta täyttäneelle mies- tai naisleskelle
- 50 vuotta täyttäneelle työkyvyttömälle leskelle ja entiselle puolisolle
- 62 vuotta täyttäneelle entiselle puolisolle, jonka kanssa edunjäntäjä oli naimisissa vähintään 10 vuotta
- edunjäntäjän alle 18 vuotiaalle lapselle, alle 19 vuotiaalle koulua käyväälle lapselle ja iästä riippumatta lapselle, joka on tullut työkyvyttömäksi alle 22 vuotiaana
- edunjäntäjästä taloudellisesti riippuvaiselle 62 vuotta täyttäneelle vanhemmalle.

Eläkkeen määrä

65 vuotta täyttäneen lesken perhe-eläke on edunjäntäjän eläkkeen perusmäärän (PIA) suuruinen. 60 vuotta täyttäneelle leskelle eläke maksetaan vähennettynä.

Lasta huoltavan lesken eläke on 75% edunjäntäjän eläkkeen perusmäärästä. Eläke lakkaa, jos leski avioituu uudelleen.

Lapsen eläke on 75% edunjäntäjän eläkkeen perusmäärästä. Se voidaan maksaa leskeneläkkeen lisäksi.

Edunjäntäjän vanhemmalle maksettava eläke on tavallisesti 82,5% edunjäntäjän eläkkeen perusmäärästä tai molemmille vanhemmille yhteensä 150%.

Saman edunjäntäjän jälkeen maksettavilla etuuksilla on yhtä suuri enimmäismäärä kuin vanhuuseläkkeen yhteydessä maksettavilla perhe-etuuksilla (ks. kohta 2.2).

Jos edunsaajalla on oikeus omaan eläkkeeseen OASDI-järjestelmästä maksetaan etuuksista vain suurempi tai oma eläke ja erotus. Myös muut tulot voivat vähentää eläkkeen määrää samoin kuin vanhuuseläkkeessä (ks. kohta 2.2).

Hautausavustus

Edunsaajan leskelle maksetaan kertakorvauksena 255 USD:n suuruinen hautausavustus. Jos leskeä ei ole, voidaan avustus maksaa perhe-eläkkeeseen oikeutetulle lapselle.

2.5. Indeksitarkistukset

Maksussa olevia eläkkeitä tarkistetaan vuosittain kuluttajahintaindeksillä.

2.6. Hallinto

OASDI-järjestelmän hallinnosta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö (Department of Health and Human Services) ja sen alainen sosiaalihallitus (Social Security Administration). Sosiaalihallituksella on paikallisia keskus-, alue- ja piiritoimistoja.

Valtiovarainministeriö kerää vakuutusmaksut, maksaa eläkkeet ja huolehtii järjestelmän rahastoista.

3. Lisäeläkejärjestelmät

Työnantajakohtaiset eläkejärjestelyt ovat yleisiä etenkin keskisuurilla ja suurilla työnantajilla. Sekä etuusperusteiset (defined benefits) että maksuperusteiset (defined contributions) järjestelyt ovat tavallisia. Usein maksuperusteisilla järjestelyillä täydennetään etuusperusteisen järjestelmän antamaa turvaa.

Eläke-etuuksina maksetaan vanhuuseläkkeitä ja leskeneläkkeitä. Erietyiset lapseneläkkeet ovat harvinaisia. Työkyvyttömyyseläke on usein järjestetty eläkevakuutuksesta erillisenä pitkäaikaisena ansionmenetyskorvauksena.

Eläkejärjestelmään pääsemiseksi saatetaan edellyttää vuoden kestänyttä työsuhdetta. Eläkeoikeuden säilymiseksi työsuhteen päättymisen jälkeen edellytetään tavallisesti, että työsuhde on jatkunut vähintään viisi vuotta.

Normaali vanhuuseläkeikä on yleensä 65 vuotta. Eri-laiset varhennetut eläkejärjestelyt ovat yleisiä.

Etuusperusteisessa järjestelmässä vanhuuseläkettä karttuu tavallisesti 1,5 -2,5 % vuodessa. Eläkkeen määrästä vähennetään yleensä yleisestä eläkejärjestelmästä maksettava eläke. Työmarkkinasopimuksiin

perustuvissa järjestelmissä eläkkeenä maksetaan usein tasasuuruinen summa (esim. 20 USD/kk) kutakin vakuutusvuotta kohti. Tätä ei yhteensoviteta OASDI-eläkkeen kanssa.

Leskeneläke on vähintään 50% puolison vanhuuseläkkeestä.

Maksuperusteisessa eläkevakuutuksessa vakuutusmaksut sijoitetaan ja maksettava eläke määräytyy vakuutusmaksuajan, maksujen suuruuden ja niille saadun tuoton perusteella. Eläkkeen suuruutta ei voida määrittellä ennalta.

Eläkkeiden automaattiset indeksitarkistukset eivät ole yleisiä. Tavallisempaa on, että työnantaja korottaa eläkkeitä harkintansa mukaan.

Etuusperusteiset lisäeläkejärjestelyt kustantaa yleensä työnantaja yksin. Jos työntekijältä peritään maksu, se on tavallisesti enintään 5-6% katetusta palkasta. Maksuperusteisissa järjestelyissä työnantajan vakuutusmaksu on usein 10 % ansioista, työntekijän osuus enintään 6% palkasta.